

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ЗАКОРДОНОМ

Чупіна Катерина Олександрівна

аспірант кафедри психології

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська область, Україна, 20300

e-mail: k.chupina@udpu.edu.ua

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7479-0365>

Предметом дослідження став аналіз поняття інклюзивного туризму, нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність такого виду туризму, аналіз розвитку інклюзивного туризму в Україні та закордоном. Мета полягає в вивченні базових проблем інклюзивного туризму в Україні, причини їх виникнення та перспективи розвитку інклюзивного туризму. Серед яких низька інформованість українського бізнес-суспільства відносно економічної привабливості реалізації послуг для осіб з інвалідністю; недостатній розвиток, а інколи й повна відсутність спеціалізованої туристичної інфраструктури, нестача інформаційних ресурсів, які дозволили б отримати детальну інформацію про можливості доступного туризму в Україні. Завдання проаналізувати механізми створення інклюзивного простору та кращі закордонні практики щодо створення туристичних маршрутів для осіб з інвалідністю. Методи: дослідження спеціалізованих сайтів, які надають допомогу під час планування туристичних маршрутів особами з інвалідністю. Аналіз досвіду створення інклюзивного середовища в містах, які стали переможцями щорічної європейської премії Access City Award (Ліону, Бреди, Варшави). Результати: запропоновано необхідні заходи для розвитку галузі інклюзивного туризму в сучасних умовах, зокрема створення доступного міського середовища, спеціальна підготовка для туристичних операторів та працівників туристичних установ, які працюють та надають послуги особам з інвалідністю, адаптація сайтів туристичних кампаній для осіб з порушеннями зору та слуху, створення довідника доступних готелів, кав'ярень та історичних пам'яток для осіб з інвалідністю, адаптація екскурсійних маршрутів, туристичних та історичних пам'яток до потреб осіб з інвалідністю. Висновки: Світовий досвід показує, що туристи з інвалідністю займають важливий сегмент туристичного ринку. Туризм для людей з інвалідністю є необхідним видом туризму у кожній країні. Це один з тих видів туризму який найшвидше розвиваються. Практика упровадження інклюзивного туризму закордоном доводить, що перш за все необхідно створення безбар'єрного середовища, адаптація екскурсійних маршрутів, туристичних та історичних пам'яток до потреб осіб з інвалідністю.

Ключові слова: туризм, люди з інвалідністю, закордонний досвід, інклюзивний туризм, доступність, туризм для всіх.

Постановка проблеми.

Одним з викликів сьогодення стає збільшення осіб з інвалідністю. Як повідомляє Національна асамблея людей з інвалідністю, понад 1 мільярд людей, що відповідає 15% населення світу, мають ту чи іншу форму інвалідності [5] що в свою чергу вимагає своєчасного реагування та впровадження нових методів реабілітації та інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство.

Одним із ефективних видів реабілітації стає інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм, який за кордоном давно став частиною комплексного підходу в залученні до суспільного середовища осіб з інвалідністю. В Україні цей прогресивний метод робить свої перші кроки. Інклюзивний туризм спроможний залучити до подорожі будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей та за умови забезпечення доступності до об'єктів туристичної інфраструктури.

Інклюзивний туризм (фр. *Inclusif* — що включає, лат. *Include* — роблю висновок, включаю) — процес розвитку туризму, який має на увазі доступність туризму для усіх, в плані пристосування інфраструктури туристичних центрів і об'єктів туристського показу до різних потреб усіх людей, у тому числі інвалідів, літніх, їх опікунів і членів сімей, людей з тимчасовими обмеженими можливостями, сімей з маленькими дітьми тощо [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інклюзивний туризм - це галузь туризму, яка постійно привертає до себе увагу вчених. Питання

доступного туризму, як засобу реабілітації інвалідів розглядається провідними українськими та закордонними фахівцями зокрема: С. Дарсі, Дж. Діксон, Г. Батлер, К. Роджерсон, О. Кравченко, Н. Коляда, Н. Белоусова, Л. Вікторова, В. Лепський, Л. Науменко, І. Борисова, В. Березовський, С. Макаренко, М. Перфілєва, та ін. Водночас майже відсутнє дослідження кращих практик інклюзивного туризму за кордоном та впровадження їх в туристичний ринок України, як форми реабілітації осіб з інвалідністю.

Формулювання цілей дослідження: здійснити порівняльний аналіз упровадження інклюзивного туризму в Україні та закордоном, визначити основні проблеми та перспективи розвитку інклюзивного туризму, визначити кращі практики інклюзивного туризму та можливість їх інтеграції в туристичну сферу України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування.

Інклюзивний туризм, за прогнозами експертів, на сьогоднішній день можна назвати сектором ринку туризму, що швидко розвивається. В Україні дану сферу туристичного бізнесу називають «туризмом для осіб з інвалідністю», в інших країнах застосовують терміни — «доступний туризм», «інклюзивний туризм», «туризм для всіх», «безбар'єрний туризм». На сьогодні експертний аналіз показує інтенсивне зростання цієї сфери туристичного бізнесу, при тому, що навіть за кордоном його поки важко

визначити як масовий. Затребуваність інклюзивного туризму підвищується в усьому світі. Інвалідність, або обмеження функціональних можливостей людини, є складним соціальним фактором, впливу якого не може ігнорувати жодне суспільство. Актуальність теми цієї роботи визначається тим, що туризм може стати дуже ефективним засобом інтеграції осіб з інвалідністю в сучасне суспільство, поряд з іншими [2].

Термін «туризм, доступний для усіх» закріплений у міжнародних нормативно-правових актах. У 1991 р. Генеральна асамблея ЮНВТО прийняла резолюцію під назвою «Створення можливостей для туризму людям з обмеженими можливостями в дев'яності роки» (Creating Tourism Opportunities for Handicapped People in the Nineties), текст якої був у подальшому поновлений у 2005 р. у Дакарі (Сенегал) і названий «Туризм, доступний для усіх» (Резолюція A/RES/492(XVI)/10). А в Рекомендаціях, прийнятих на 20-й сесії Генеральної асамблеї ЮНВТО від 11 червня 2013 р. надано таке визначення: «туризм, доступний для усіх, — це форма туризму, що передбачає процес співробітництва учасників туристичного процесу, що дозволяє людям, які мають потребу в доступі, зокрема пов'язану з мобільністю, зором, слухом і когнітивними функціями, функціонувати незалежно, справедливо та доступним шляхом, надання їм розробленого на принципах універсального дизайну продуктів туризму, послуг та середовищ» [24].

Впроваджуючи інклюзивний туризм в Україні необхідно перейняти кращий закордонний досвід, адже на сьогодні в державі зроблені лише перші кроки, зокрема створено Асоціацію «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму». На основі роботи асоціації та проведення Сімпозіуму стала прийнята Резолюція, щодо Практичного Плану Дій для впровадження Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні як соціальної та реабілітаційної послуги та проведення його апробації в Черкаській області, як пілотному регіоні, в рамках виконання Національного плану дій з реалізації Конвенції ООН про права людей з інвалідністю [3], здійснено перші інклюзивні поїздки до музею трипільської культури с. Леґезино, а також до міста Черкаси на перегляд вистави у Черкаському академічному обласному українському музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка, знайомства з Черкаським художнім музеєм та місцевими пам'ятками культури, Київського педагогічного музею та каньйону Буки [3].

Але актуальними залишаються проблеми з відсутністю єдиної бази об'єктів інклюзивного туризму. В Україні не існує сайтів та єдиного реєстру туристичних місць, які доступні для людей з інвалідністю. Мало розвинена архітектурна доступність та майже відсутні культурні та історичні пам'ятки, які пристосовані для людей з інвалідністю.

До базових проблем розвитку інклюзивного туризму в Україні належать:

— відсутність соціально спрямованої законодавчої бази, що регулює взаємовідносини між групами людей з інвалідністю, державою та бізнесом;

— низька інформованість українського бізнес-суспільства відносно економічної привабливості реалізації послуг для осіб з інвалідністю;

— недостатній розвиток, а інколи й повна відсутність спеціалізованої туристичної інфраструктури, яка б дозволяла людям з інвалідністю користуватися різними туристичними послугами;

— нестача інформаційних ресурсів, які дозволили б отримати детальну інформацію про можливості доступного туризму в Україні [2].

У зв'язку з тими, що проблеми починають виникати ще на стадії планування подорожей Україні корисно було б перейняти закордонний досвід щодо впровадження інклюзивного туризму, зокрема в Європі, Ізраїлі, США створені спеціальні сайти для людей з інвалідністю, для зручного вибору та визначення доступності історичних пам'яток та міст. Одночасно з загальноєвропейським порталом про доступний туризм (www.accessibleurope.com), багато країн розробляють власні сайти про доступність туристичних об'єктів їхніх країн.

Інклюзивний туризм в Європі розпочинаються з спеціальних сайтів, наприклад в Барселоні є спеціальний сайт (<http://www.barcelona-access.cat/>) присвячений інклюзивну туризму на якому можна ознайомитись з переліком історичних та культурних пам'яток, які доступні для людей з інвалідністю, дізнатися подробиці функціонування транспорту, знайти готель з доступною інфраструктурою і спеціалізовані сервіси для людей з інвалідністю, замовити тур за певним туристичним маршрутом. Усі відео адаптовані для людей з порушенням слуху, адже дублюються з жестовою мовою. Метою створення доступного середовища в Барселоні стало бажання досягти згуртованого міста, яке сприятиме якості життя та повазі до різноманітності. Влада міста та жителі роблять все можливе для того щоб полегшити доступ до найбільш проблемних пунктів, громадського транспорту та зробити місто доступним для людей з інвалідністю [9].

В місті створене спеціальне туристичне агентство Barcelona Special Traveller [11], що спеціалізується на інклюзивному туризмі. Агентство враховує всі потреби своїх клієнтів та створює персоналізовані поїздки, які гарантують доступність перевезень, проживання та всі необхідні послуги (тури, екскурсії, відвідування ...) [10].

Проект має на меті зробити світ кращим, справедливим та надати рівні можливості для всіх під час подорожей.

Засновники агентства стверджують, що воно базується на поєднанні глибокого знання потреб та побажань туриста з інвалідністю та досвіді, який досі не застосовувався для людей з інвалідністю в Барселоні та Каталонії [6].

Особливо помітними є дії, здійснені багатьма музеями та пам'ятками архітектури, з метою

покращення доступності для людей з сенсорними вадами. Адаптація експозицій за допомогою дублювання написів шрифтом Брайля, звукового опису та тактильних моделей зробили La Pedregà [17] одним із найдоступніших культурних центрів для людей з вадами зору у Європі.

Цікавим для Барселони став досвід створення повністю інклюзивної екскурсії Easy Walking Tour Gòtic - ця екскурсія пропонує маршрут, адаптований до потреб маломобільних груп та розповідає про історію готичного кварталу, від його далекого витoku до сьогодні [14].

Аналогічний сайт є і для всієї Каталонії (<http://turismeperatohom.catalunya.com/en/>).

Портал інклюзивного туризму - це інструмент, за допомогою якого агентство з туризму пропонує туристичні об'єкти, які можна відвідати, готелі, транспорт та заклади харчування, які пристосовані для осіб з інвалідністю.

Інклюзивний туризм став однією з головних цілей Каталонського агентства з туризму (Agència Catalana de Turisme [12]). В даний час Каталонія стала передовим містом в питаннях що стосуються упровадження інклюзивного туризму в іспанському штаті, що має понад 1100 туристичних об'єктів, які адаптовані для людей з інвалідністю.

Для створення доступного середовища Каталонія протягом останніх років працювала над усуненням архітектурних та комунікаційних бар'єрів.

Каталонія має понад 150 км зелених доріг та доступних стежок. Пропонуються послуги з польотів на адаптованих повітряних кулях, вітряних школи, а також активні види відпочинку (катання на байдарках, дайвінгу, верховій їзді ...). На сайті також є посилання на доступні транспортні засоби та на музеї та галереї, зокрема на Національний музей мистецтв Каталонії (MNAC) [22]. Гірськолижний курорт La Molina також не залишився осторонь та адаптував свої споруди та деякі свої траси для катання на лижах.

Національний художній музеї Каталонії вперше в Іспанії запропонував людям з вадами слуху екскурсію за допомогою жестової мови (каталонською та іспанською) та міжнародною системою знаків (SIS).

Також варто відзначити численні пляжі на узбережжі Каталонії, які є доступними та мають все необхідне для маломобільних груп [13].

Яскравим прикладом розвитку інклюзивного туризму став Мадрид, який позиціонує себе як головний туристичний центр, пропонуючи всі види туристичних послуг від мистецтва і культури до активних видів спорту, а також ресторани, магазини, парки та ботанічні сади. Щороку місто продовжує покращувати свій рейтинг доступності.

Влада Мадриду спільно з Predif (<https://www.predif.org/index.php?q=strongpredifstrong>) (організація що представляє людей з обмеженими можливостями), а також інші туристичні організації розробили путівник (https://www.esmadrid.com/sites/default/files/documentos/accessible_resources_2_edicion.pdf), що містить інформацію про визначні туристичні в

пам'ятки для відвідувачів з інвалідністю. Путівник надає інформацію про доступні тури, музеї, театри, кінотеатри, ресторани а також надає корисні поради, які знадобляться під час відвідування Мадриду.

Одним з найкращих прикладів по упровадженню інклюзивного туризму стала Великобританія. Для людей з інвалідністю адаптуються автобуси і поїзди, в музеях є спеціальні екскурсії і навіть працює окремий спеціалізований туроператор Tourism for all [21].

Сайт пропонує створити свій ідеальний туристичний маршрут відповідно до своїх захоплень та потреб.

Tourism for all - це маленька, яскрава, незалежна, національна благодійна організація, яка є помічником під час планування відпусток для людей з інвалідністю, а також експертом в питаннях доступного туризму на території Великобританії. Як зазначають автори сайту «Ми із захопленням гарантуємо, що люди можуть брати участь у всіх сферах життя громади, незалежно від їхньої мобільності чи можливостей.»

Велика кількість готелів, ресторанів, виставкових центрів, сімейних атракціонів, історичних пам'яток прагнуть стати доступними.

На сайті є вся необхідна інформація, а також поради, які необхідні під час бронювання екскурсій, готелів та формування транспортної карти [21].

У своїй діяльності Англія створила групу з питань інклюзивного туризму (England's Inclusive Tourism Action Group (EITAG)) [15]. Ця група була створена після конференції «VisitEngland's Unlocking the Purple Pound» у 2015 році. Вона включає в себе ряд провідних фірм та зацікавлених осіб в тому, щоб створити доступне середовище в Англії та запровадити кращі практики інклюзивного туризму.

Представники групи здійснюють низку заходів щодо:

- збільшення кількості туристичних напрямків для людей з інвалідністю;
- підвищення обізнаності про доступний туризм серед людей з інвалідністю.

У своїй діяльності група створила поради щодо розвитку інклюзивного туризму зокрема:

1. Переконайтесь, що люди які працюють знають що таке інвалідність та яка допомога може знадобитись відвідувачам з інвалідністю. Переконайтесь що ви маєте все необхідне обладнання в достатній кількості і воно справно працює.

2. Пам'ятайте про використання субтитрів усюди де використовується звукова доріжка. В театрах та на інших мистецьких майданчиках можна використовувати живе субтитрування.

3. Запитайте всіх своїх клієнтів, чи потрібна їм допомога під час евакуації в надзвичайних ситуаціях. Особливо це стосується людей з вадами слуху. Будь-які домовленості обов'язково записуйте.

4. Переконайтесь, що Ваш сайт доступний для людей з інвалідністю.

5. Обов'язково передбачте форму для відгуків та враховуйте відгуки осіб з інвалідністю для того щоб максимально зробити простір доступним.

6. Забезпечте ліжка які можуть переміщатись, або змінювати форму для гостей, часто такі туристи користуються допомогою помічника тому необхідні різні варіанти.

7. Забезпечте таких гостей спеціально облаштованими санітарними кімнатами.

8. Призначте відповідального за доступність. Постійно впроваджуйте кращі інклюзивні практики.

9. Популяризуйте поступки для туристів з інвалідністю та користуйтеся безкоштовною політикою щодо помічника.

10. Надайте посібник щодо доступності. Люди, що мають інвалідність потребують інформації про доступність місця, щоб зрозуміти, чи відповідає це їхнім індивідуальним потребам. Багато людей відкладають відвідування місця, якщо на їх веб-сайті немає інформації про доступ [20].

Важливим під час упровадження інклюзивного туризму в Україні стане досвід Ізраїлю, серед мільйонів туристів, які щороку відвідують Ізраїль, багато туристів мають інвалідність. Ізраїльський уряд робить все для того, щоб люди з інвалідністю не відчували серйозних труднощів під час свого перебування на території країни. Спеціально для туристів з інвалідністю діє туристична кампанія та створений спеціальний сайт Israel4All (<https://www.israel4all.com>). Місія компанії - бути корисним для туристів з інвалідністю, літніх людей та для всіх хто потребує допомоги під час подорожей. Компанія пропонує інклюзивні тури, які включають в себе адаптовані туристичні маршрути, досвідчених екскурсоводів, які спеціалізуються на роботі з туристами з інвалідністю, спеціальне харчування, яке варіюється відповідно до потреб.

Доступність Ізраїлю починається в міжнародному аеропорту Ben-Gurion [16]. Повітряні ворота країни ідеально пристосовані для зустрічі туристів з інвалідністю. Кожен турист в інвалідному візку отримує особистий супровід, під час виходу з терміналу. Крім того, для мандрівників з інвалідністю передбачені спеціальні митні коридори та вікна паспортного контролю. В аеропорту є просторі підйомники, та спеціально облаштовані санітарні кімнати.

Плануючи подорож варто пам'ятати в Ізраїлі всі громадські автобуси адаптовані для осіб з інвалідністю та обладнані підйомниками. Всі туристичні пам'ятки також пристосовані для туристів з інвалідністю. Наприклад вершина фортеці Масада біля Мертвого моря доступна, для маломобільних груп туристів, а спеціальна зона пристосована для того, щоб люди з вадами зору могли тактильно відчутти місцевість. Оглядові майданчики на Гору Блаженств (Mount of the Beatitudes), Капернаум (Capernaum), Річку Йордан (Jordan River) і Тиверіадське озеро (Sea of Galilee) відкриті для людей з інвалідністю. Більшість розважальних закладів також адаптовані.

У Тель-Авіві є чотири пляжі, офіційно призначені для людей з інвалідністю, на всіх цих пляжах є санітарні кімнати, які адаптовані для осіб з інвалідністю [17].

Впроваджуючи інклюзивний туризм Україні варто звернути увагу на досвід Ліону, який став одним з флагманів з впровадження інклюзивного туризму отримавши престижну Європейську премію «Доступні міста» у 2018 році [8], в місті 100% громадського транспорту в місті обладнані для людей з інвалідністю, також доступними є бібліотеки, громадські місця та культурні та історичні пам'ятки які обладнані спеціальними пристроями для зчитування інформації, аудіо-візуальними засобами та збільшувальними екранами. Містом також розроблені цифрові інструменти для людей з інвалідністю.

Гарним прикладом зі створення доступного середовища для людей з інвалідністю стала Breda (Голандія). Переможець Access City Award -2019. Це місто постійно вдосконалюється, щоб полегшити життя людям з інвалідністю. Однією з рушійних сил стала платформа «Бреда для всіх» - це організація, яка представляє різні установи, які підтримують людей з інвалідністю. Влада міста разом з громадськими організаціями робить все аби покращити доступність туристичних об'єктів (замків, торгових площ, музеїв) обладнуючи їх необхідними пандусами, ліфтами, підйомниками, аудіо-візуальними засобами).

Breda пропонує більше 300 ресторанів, клубів, кафе, барів та розважальних закладів, парків, ботанічних садів [19].

Корисним для України стане досвід сусідньої Польщі, яка за короткий проміжок часу зробила все для покращення доступності, а Варшава отримала статус кращого міста по доступності за версією щорічної премії Access City Award – 2020 [7].

Одним з пріоритетних напрямків діяльності відділу туризму Республіки Польща на 2019 рік стали «Дії щодо підвищення доступності туризму для людей з обмеженими можливостями».

Поляки трактують туризм як хорошу фізичну активність, яку можна реалізувати за допомогою різних форм подорожі. Це також елемент реабілітації, який допомагає повернутися до гарної фізичної форми. Та шанс відпочити і розважитися в новій обстановці. Не можна забувати про основну мету туризму: знайомство з новими місцями та культурами та набуття нового досвіду, що збагачує наше життя.

Туристична галузь починає відповідати очікуванням та потребам людей з інвалідністю. У готелях та ресторанах є відповідні проїзди, ліфти, ванні кімнати мають ручки та більше місця.

На польських пляжах можна знайти дерев'яні майданчики або загартовану землю, завдяки якій людина в інвалідному візку зможе під'їхати до пляжу. Тут також доступні спеціальні підйомники для купання в морі.

Велику роль відводять гірськолижному спорту, створюючи спеціальні проекти, один з яких «Niepełnosprawni w górach – Razem na szczyt». Мета проекту - допомогти людям з інвалідністю під

час гірських експедицій та дати їм усвідомлення того, що вони можуть здійснити різні мрії та підкорити гірські вершини так само, як здорові люди [23].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Світовий досвід показує, що туристи з інвалідністю займають важливий сегмент туристичного ринку. Туризм для людей з інвалідністю є необхідним видом туризму у кожній країні. Це один з тих видів туризму який найшвидше розвиваються.

Практика упровадження інклюзивного туризму закордоном доводить, що перш за все необхідно створення безбар'єрного середовища, адаптація екскурсійних маршрутів, туристичних та історичних пам'яток до потреб осіб з інвалідністю. Україні варто упровадити кращий

досвід країн щодо організації надання туристичних послуг особам з інвалідністю, зокрема створення спеціальних сайтів, брошур, додатків для смартфонів, адаптація екскурсійних маршрутів, архітектурних та історичних пам'яток.

Створення «доступного середовища» для інвалідів, розробка екскурсійних маршрутів, з урахуванням їх доступності, та нозології дозволить створити рівні можливості для подорожей для осіб з інвалідністю, що буде сприяти їх реабілітації та соціалізації, а також дозволить брати повноцінну участі в житті суспільства. Спеціальна підготовка для туристичних операторів та працівників туристичних установ, які працюють та надають послуги особам з інвалідністю, адаптація сайтів туристичних кампаній для осіб з порушеннями зору та слуху.

ANALYSIS OF THE INCLUSIVE TOURISM DEVELOPMENT ABROAD

Kateryna Chupina, Postgraduate student of the Department of Psychology, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical, Sadova str., 2, m. Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300, e-mail: k.chupina@udpu.edu.ua; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7479-0365>

The subject of research was the concept of inclusive tourism and the legal framework that regulates the activity of this type of tourism. The analysis of the development of inclusive tourism in Ukraine and abroad has been carried out. The goal is to study the basic problems of inclusive tourism in Ukraine, the reasons for their occurrence and the prospects of the development of inclusive tourism have been studied. They include: low awareness of the Ukrainian business community about the economic attractiveness of disability services realization; insufficient development, and sometimes complete absence of specialized tourism infrastructure, lack of information resources that would provide detailed information on the opportunities for accessible tourism in Ukraine. The objective is to research the mechanisms of inclusive space creation and the best foreign practices on the creation of tourist routes for people with disabilities have been analyzed. Methods: Specialized sites that assist in the planning of hiking trails by people with disabilities have been explored. The experience of creating an inclusive environment in cities that won the annual European Access City Award (Lyon, Brady, and Warsaw) has been analyzed. Results: The necessary measures for the development of the inclusive tourism industry in modern conditions have been proposed. They are as follows: creation of accessible urban environment, special training for tourist operators and employees of tourist establishments that work and provide services to people with disabilities, adaptation of tourist agents' sites for the people with sensory impairment, creation of a directory of accessible hotels, cafes and historical sights for people with disabilities, adaptation of excursion routes, tourist and historical monuments to the needs of people with disabilities. Conclusions: World experience shows that tourists with disabilities occupy an important segment of the tourism market. Tourism for people with disabilities is a necessary type of tourism in every country. This is one of the fastest growing types of tourism. The practice of introducing inclusive tourism abroad proves that, first of all, it is necessary to create a barrier-free environment, adapt excursion routes, tourist and historical monuments to the needs of persons with disabilities.

Keywords: tourism, people with disabilities, foreign experience, inclusive tourism, accessibility, tourism for everybody.

АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМА ЗА РУБЕЖОМ

Чупина Екатерина Александровна, аспирант кафедры психологии, Уманский государственный университет имени Павла Тычины, Ул. Садовая, 2, г. Умань, Черкасская обл. Украина, 20300, e-mail: k.chupina@udpu.edu.ua; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7479-0365>

Предметом исследования стал анализ понятия инклюзивного туризма, нормативно-правовой базы, регламентирующей деятельность такого вида туризма, анализ развития инклюзивного туризма в Украине и за рубежом. Цель состоит в изучении базовых проблем инклюзивного туризма в Украине, причин их возникновения и перспектив развития инклюзивного туризма. Среди которых низкая информированность украинского бизнес-сообщества относительно экономической привлекательности реализации услуг для лиц с инвалидностью; недостаточное развитие, а иногда и полное отсутствие специализированной туристической инфраструктуры, недостаток информационных ресурсов, которые позволили бы получить подробную информацию о возможностях доступного туризма в Украине. Задача проанализировать механизмы создания инклюзивного пространства и лучшие зарубежные практики по созданию туристических маршрутов для лиц с инвалидностью. Методы: исследование специализированных сайтов, которые предоставляют помощь при планировании туристических маршрутов лицами с инвалидностью. Анализ опыта создания инклюзивного среды в городах, которые стали победителями ежегодной европейской премии Access City Award (Лион, Бреды, Варшавы). Результаты: предложено необходимые меры для развития отрасли инклюзивного туризма в современных условиях, в частности создание доступного городской среды, специальная подготовка для туристических операторов и работников туристических учреждений, работающих и предоставляющих услуги лицам с инвалидностью, адаптация сайтов туристических кампаний для лиц с нарушениями зрения и слуха, создание справочника доступных гостиниц, кафе и исторических памятников для лиц с инвалидностью, адаптация экскурсионных маршрутов, туристических и исторических памятников к потребностям лиц с инвалидностью. Выводы: Мировой опыт показывает, что туристы с инвалидностью занимают важный сегмент туристического рынка. Туризм для людей с инвалидностью является необходимым видом туризма в каждой стране. Это один из тех видов туризма, которые быстро развиваются. Практика внедрения инклюзивного туризма за рубежом показывает, что прежде всего необходимо создание безбарьерной среды, адаптация экскурсионных маршрутов, туристических и исторических памятников для лиц с инвалидностью.

Ключевые слова: туризм, люди с инвалидностью, зарубежный опыт, инклюзивный туризм, доступность, туризм для всех.

References

1. Vlasenko I. V. (2018) Inkliuzyvnyi turyzm: dosvid Yevropy, problemy ta perspektyvy Ukrainy [Inclusive tourism: experience of Europe, problems and prospects of Ukraine] *Economic strategy and prospects for development of trade and services*, vol. 2. pp. 220-230. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (in Ukrainian)
2. Vlaschenko N. M. (2018) Problemy ta perspektyvy rozvytku infrastruktury dlia potreb inkliuzyvnoho turyzmu [Problems and prospects of infrastructure development for the needs of inclusive tourism]. *Business Inform*, 9. pp. 122 – 126. (in Ukrainian)
3. Kravchenko O. Inkliuzyvnyi turyzm yak vyd sotsialno-psykhologichnoi reabilitatsii studentiv z invalidnistiu [Inclusive tourism as a form of social and psychological rehabilitation of students with disabilities] Available at: <https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/10653> (in Ukrainian)
4. Kravchenko O., Koliada N., Kashtan S. (2019) Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do nadannia sotsialnykh posluh vydamy inkliuzyvnoho turyzmu [Training future social workers to provide social services with inclusive tourism]. *Materialy V Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Teoretychni i prykladni napriamky rozvytku turyzmu ta rekreatsii v rehionakh Ukrainy»*. Zbirnyk naukovykh prats. Kropyvnytskyi. LA NAU. (in Ukrainian)
5. National Assembly of People with Disabilities Available at: <https://naiu.org.ua/>
6. About US Barcelona Special Traveler Available at: <https://www.barcelonaspecialtraveler.com/about-us>
7. Access City Award 2020 Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1141&eventsId=1442&furtherEvents=yes>
8. Access City Award Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1137&newsId=9502&furtherNews=yes>
9. Barcelona Accessible Available at: <https://www.barcelonaturisme.com/wv3/es/page/47/barcelona-accessible.html>
10. Barcelona Special Traveler Available at: <https://siidon.guttmann.com/es/recurso/barcelona-special-traveler>
11. Barcelona Special Traveler Available at: <https://www.barcelonaspecialtraveler.com>
12. Catalan Tourist Board Available at: <http://act.gencat.cat>
13. Cataluña apuesta por el turismo accesible Available at: https://cronicaglobal.espanol.com/vida/cataluna-turismo-accesible_158339_102.html
14. Easy Walking Tour Gòtic Available at: <https://bcnshop.barcelonaturisme.com/shopv3/en/product/23941/easy-walking-tour-gotic.html>
15. England's Inclusive Tourism Action Group Available at: <https://www.visitbritain.org/business-advice/englands-inclusive-tourism-action-group>
16. Israel Airports Available at: <https://www.iaa.gov.il/en-US/airports/bengurion/Pages/default.aspx>
17. Israel tours to for disabled persons Available at: <http://www.israelandyou.com/israel-tours-to-for-disabled-persons/>
18. La Pedrera Available at: <https://www.lapedrera.com/en>
19. Meet Breda: winner Access City Award Available at: <https://www.accessibletravelnl.com/blogs/Meet-Breda-winner-Access-City-Award>
20. Top 10 tips on inclusive tourism Available at: https://www.visitbritain.org/sites/default/files/vb-corporate/top_10_tips_inclusive_tourism.pdf
21. Tourism for All Available at: <https://www.tourismforall.co.uk>
22. Turismo accesible Available at: <http://act.gencat.cat/408/turismo-accesible/?lang=es>
23. Turystyka osób niepełnosprawnych Available at: <http://wprawiamyw ruch.pl/?p=1264>
24. World Tourism Organization. A United Nations Specialized Agency Available at: <http://www2.unwto.org/>

Література

1. Власенко І. В. Інклюзивний туризм: досвід Європи, проблеми та перспективи України *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 2. С. 220-230. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (дата звернення 22.01.2020р.).
2. Влащенко Н. М. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму. *Бізнес Інформ*. 2018. №9. С. 122 – 126.
3. Кравченко О. Інклюзивний туризм як вид соціально-психологічної реабілітації студентів з інвалідністю, URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/10653> (дата звернення 22.01.2020р.).
4. Кравченко О., Коляда Н., Каштан С. Підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг видами інклюзивного туризму. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України»*. Збірник наукових праць. Кропивницький. ЛА НАУ, 2019.
5. Національна асамблея людей з інвалідністю. URL: <https://naiu.org.ua/> (дата звернення 22.01.2020 р.)
6. ABOUT US Barcelona Special Traveler URL: <https://www.barcelonaspecialtraveler.com/about-us> (дата звернення 06.04.2020 р.)

7. Access City Award 2020 URL:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1141&eventsId=1442&furtherEvents=yes> (дата звернення 23.01.2020 р.)
8. Access City Award URL:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1137&newsId=9502&furtherNews=yes> (дата звернення 23.01.2020 р.)
9. Barcelona Accessible URL: <https://www.barcelonaturisme.com/wv3/es/page/47/barcelona-accesible.html> (дата звернення 06.04.2020 р.)
10. Barcelona Special Traveler URL: <https://siidon.guttmann.com/es/recurso/barcelona-special-traveler> (дата звернення 06.04.2020 р.)
11. BARCELONA SPECIAL TRAVELER URL: <https://www.barcelonaspecialtraveler.com> (дата звернення 06.04.2020 р.)
12. Catalan Tourist Board URL: <http://act.gencat.cat> (дата звернення 06.04.2020 р.)
13. Cataluña apuesta por el turismo accesible URL: https://cronicaglobal.elespanol.com/vida/cataluna-turismo-accesible_158339_102.html (дата звернення 06.04.2020 р.)
14. EASY WALKING TOUR GÒTIC URL:
<https://bcnshop.barcelonaturisme.com/shopv3/en/product/23941/easy-walking-tour-gotic.html> (дата звернення 06.04.2020 р.)
15. England's Inclusive Tourism Action Group URL: <https://www.visitbritain.org/business-advice/englands-inclusive-tourism-action-group> (дата звернення 06.04.2020 р.)
16. Israel Airports URL: <https://www.iaa.gov.il/en-US/airports/bengurion/Pages/default.aspx> (дата звернення 06.04.2020 р.)
17. Israel tours to for disabled persons URL: <http://www.israelandyou.com/israel-tours-to-for-disabled-persons/> (дата звернення 06.04.2020 р.)
18. La Pedrera URL: <https://www.lapedrera.com/en> (дата звернення 06.04.2020 р.)
19. Meet Breda: winner Access City Award URL: <https://www.accessibletravelnl.com/blogs/Meet-Breda-winner-Access-City-Award> (дата звернення 23.01.2020 р.)
20. Top 10 tips on inclusive tourism URL: https://www.visitbritain.org/sites/default/files/vb-corporate/top_10_tips_inclusive_tourism.pdf (дата звернення 06.04.2020 р.)
21. Tourism for All URL: <https://www.tourismforall.co.uk> (дата звернення 06.04.2020 р.)
22. Turismo accesible URL: <http://act.gencat.cat/408/turismo-accesible/?lang=es> (дата звернення 06.04.2020 р.)
23. Turystyka osób niepełnosprawnych URL: <http://wprawiamywruch.pl/?p=1264> (дата звернення 23.01.2020 р.)
24. World Tourism Organization. A United Nations Specialized Agency URL: <http://www2.unwto.org/> (дата звернення 22.01.2020 р.)